

bliver alligevel undertiden ladet i stikken. Latinske fraser er omhyggeligt oversat, men med »kat exokæ en grøn-lænder« (s. 89 f) er man overladt til sig selv. Ihærdigt ordbogsarbejde og forstyrrelse af lærde folk afslørede udtrykket som det græske κατ' ἐξοχήν, der betyder vedrørende især.

Også 1700-tallets stilfigurer kan volde vanskeligheder. Hvad har Crantz egentlig bedrevet, når det om ham hævdes, at han har stået i nært venskab med hr. Larsen »og ofte pløjet med hans kalv«? (s. 192). Ordbog over det danske sprog kan afsløre, at det betyder at udlægge andens arbejde for sit eget. Samme værk kan også forklare det lidt uforståelige »hans fortællere

har taget ham med for'el og udstoppet ham med fordomme« (s. 165), hvilket skulle betyde, at have overlistet ham. At Hr. foran et mands navn også i 1771 betød hr. tager vi for givet, men hvad betød Mr. (s. 20)? Nogen systematik synes ikke tilstede. Det kan Lidegaard ikke gøre for, men har kunne godt have givet forklaringen eller fortalt, at der ikke er nogen.

Disse indvendinger skal dog ikke overskygge værdien af de noter, der er sat. Her kommer udgiværens fortid som præst i Grønland og langvarige beskæftigelse med grønlandske forhold bestemt læserne til gode.

Axel Kjær Sørensen

DET 19. ÅRHUNDREDE

Bo Bramsen: *Huset Glücksborg. Europas svigerfader og hans efterslægt*. 2. udg. 1-2. (Forum, 1992). 400, 494 s.

Bogens 1. udgave kom i 1975 (se Historie XI, 420), og kom til 1978 i fire oplag med i alt 42.000 eksemplarer, der ikke indeholdt egentlige ændringer. Den nye udgave er udvidet, har fået adskillige nye billeder og er ajourført.

Store dele af udvidelsen skyldes ajourføringen, men der er også sket en del redaktionelle ændringer og forandringer i billedudvalget. Ajourføringen går på begivenhederne efter 1. udgave som f.eks. et nyt kapitel om det spanske kongehus i anledning af, at Sophia og Juan Carlos i 1975 blev kongepar i Spanien; Sophia var i mandslinien barnebarn af Christian 9.s søn Georg af Grækenland; tilmed var så Sophias moder barnebarn af Christian 9.s datter Thyra af Cumberland. Som helhed er der imidlertid ikke taget hensyn til den

egentlige historiske litteratur, der er kommet efter 1975, og allerede dengang kneb det med at udnytte den nyeste. Selv om værket er meget personfiksere, føles det dog som en mangel at f.eks. selv nyere undersøgelser over Dagmars bestræbelser for at lette det russiske tryk på Finland ikke er medtaget.

Når det gælder Danmark, er der på flere steder tale om væsentlige udvidelser af stoffet fra vort århundrede. Der er således mere om Christian 10.s virksomhed, men der bringes dog ikke oplysninger, som ikke er kendt fra anden side. Der kunne nok også med Bo Bramsens kendte evne til at skaffe sig viden, have været givet et mere nuanceret billede af Christian 10.s uvilje allerede tidligt i 30'erne mod nazisme, mod antisemitisme og mod antiparlamentariske kredse efter 1940. Kongen var også mere end almindelig velorienteret om den løbende politik, og når

hans næsten daglige politiske optegnelser bliver tilgængelige, vil de vise et forbløffende engagement i vidt forskellige dele af det politiske liv – også uden for forsvarssagen.

Litteraturlisten har den forsigtige overskrift »Vigtigste anvendte litteratur« – så er der ikke noget at komme efter. Alligevel kan det beklages, at et standardværk som dette ikke har en fyldigere og ajourført litteraturfortegnelse. Dette gælder ikke alene af hensyn til den bredere læserkreds, men også af hensyn til de mange fagfolk, der vil benytte Bo Bramsens bog. Uanset vurderingen af og synspunktet på fyrstehuse i de sidste halvandet hundrede år, så er de i mange henseender en politisk faktor, også derfor er bogen om Glücksborgerne – trods bemærkningerne ovenfor – med dens ligefremme stil, det afslappede forhold til emnet og i kraft af dens væld af oplysninger et arbejde, vi kan være glade for at have ved hånden.

Vagn Dybdahl.

Hanne Engberg: *En kærlighedshistorie. Maria og Orla Lehmann 1843-49.* (Gyldendal, 1991). 361 s.

Den stakkels nutid vil ikke kunne give stof til en bog som den foreliggende, fordi folk ikke mere skriver breve.

Bogen om Maria og Orla Lehmann bygger på breve især fra de to hovedpersoner, men også fra Bolette Puggaard, Marias mor, og på uddrag af Marias dagbøger. Den kommenteres grundigt og med psykologisk indsigt af Hanne Engberg, der får meget ud af det usædvanlige materiale.

Bogen er usædvanlig, fordi (jo) Orla Lehmann var usædvanlig og knyttet til en vigtig periode i Danmarks historie, og den har den sjældne og heldigvis ualmindelige baggrund, at den ene

hovedperson, Maria, dør efter kun seks års ægteskab.

De mange breve fortæller om Orla, jurist og politiker, 33 år, der i Italien møder den 22-årige Maria Puggaard og forelsker sig i hende. Hans kærlighed gengældes lidt efter lidt og den svagelige og noget frustrerede svigermor er både anstandsdame og Kirsten giftekniv. Han får prinsessen, men må som i eventyrene gøre sig fortjent til sin belønning. Damerne Puggaard forlanger ånd og sjæl, masser af ånd og sjæl.

Orla er svulmende og svulstig, præget af den tyske opvækst, hans far var og forblev tysksindet, og selv var han nok mere dansk end de fleste andre, en problematik, der kendes i nutidens Sydslesvig.

De elskende bliver gift i 1843, Maria er på forhånd ængstelig ved at forlade sit barndomshjem og i det hele taget ved ikke mere at skulle være barn, og moderen vil nødtigt slippe hende. Men bryllupsrejsen er harmonisk lykkelig, og ud af den megen åndfuldhed vokser en stor og ægte kærlighed, der står sin prøve i det korte ægteskab.

Maria er svag fra starten, hun får en datter, Margrethe, der overlever hende, mister en anden lille datter og er gravid for tredje gang, da hun dør i 1849.

Det svage helbred fører hende på flere rekreationsrejser, og det er for Orla en byrde, at han føler, han må forlade hende efter Chr. VIII's død i 1848, da han som nationalliberal vil være med til at udforme den fri forfatning. Hans mål var at knytte Slesvig til kongeriget Danmark og derudover søge fællesskab med de skandinaviske lande. Marias sygdom forhindrede, at han blev grundlovens egentlige forfatter, (det blev Monrad), han fik en stilling som amtmand i Vejle og blev